

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ПОДРАЖАТЕЛНИТЕ ДУМИ В ТУРСКИЯ ЕЗИК

Жанет Соломон

CLASSIFICATION OF IMITATIVE WORDS IN TURKISH

Zhanet Solomon

Abstract: *In this study, our attention is focused on specific figurative words called onomatopoeias. The aim of this research is to gain more information about these types of words in the Turkish language, their place in the language system, the forms they can have, the syntactic functions they can perform and the way they can be translated into Bulgarian. The paper presents a classification of these words according to different criteria: by the type of onomatopoeia, by structure, by belonging to a certain part of speech, and by their syntactic role.*

Key words: *onomatopoeias, imitative words, grammar, morphology, syntax*

<https://doi.org/10.46687/LGOT2630>

Турският език е изключително богат на специфичните образни думи, наречени ономатопои. В българския език също има такива думи, но употребата им е доста по-рядка и ограничена в сравнение с тази в турския език. Разбира се, корпусът от ономатопои в българския език е достатъчно голям, за да има основание за тяхната употреба, но на практика това е въпрос на личен вкус и стил на говорещото лице. Голяма част от ономатопоите в българския език не присъстват в речниците, но имат сравнително активна употреба в разговорния език и жаргона. Например: *пльок – пльокам – разпльоквам (се)* (за падане на течност върху твърда повърхност); *джуркам – разджурквам* (за бързо разбъркване или разбиване, напр. на яйца); *куркам* (къркорене на черва) и други. Тези думи са уникални за всеки език и за изучаващия го като чужд.

Предмет на това изследване са ономатопоите в художествената литература на съвременния турски език. Целите на изследването са да се придобие повече информация за този вид думи в турския език, какво е мястото им в системата на езика, какви форми могат да имат, какви синтактични функции могат да изпълняват и, разбира се, как могат да бъдат преведени на български език. С тази цел са подбрани примери от турски литературни образци, съдържащи ономатопои, които в настоящия труд са класифицирани по различни критерии: по вида на ономатопоията, по строеж, по принадлежност към определена част на речта и по синтактична служба.

Основни характеристики на ономатопоите като вид думи и мястото им в системата на езика; терминологични проблеми

Авторката на „Речник на лингвистичните термини“ („Словарь лингвистических терминов“) О. С. Ахманова дава определения на термините, свързани с проблема за ономатопоите. Термина *ономатопоия* тя определя като „същото, което е звукоподражание“. Към *звукоподражание* в речника са посочени две значения: 1. условно възпроизвеждане на природните звуци и звуците, съпровождащи някои процеси (треперене, смях, свирене и др.), а също на звуците, издавани от животни; 2. създаване на думи, звуковите обвивки на

които в една или друга степен наподобяват назоваваните (обозначаваните) предмети и явления. Предложено е и определение на *звукотподражателна теория* – това е една от хипотезите за произхода на езика, според която езикът е възникнал вследствие на това, че човекът е подражавал на естествените природни звуци, постепенно придавайки им схематичен и условен вид (Ahmanova 1966).

Съществува мнението, че е невъзможно при превод да се обхванат всички измерения на някои текстове, например на художествени, философски и др., т. е., че те са непреводими и затова е по-добре изобщо да не се превеждат, тъй като отрицателният ефект от „фалшифицираните“ преводи е по-голям от ползата, че сме прочели в превод текст, който иначе би бил за нас недостъпен. Според това схващане би трябвало човек да знае старогръцки и латински, за да може да прочете класическите произведения на античната литература.

В „Дон Кихот“ на Сервантес, във II част, глава 62 (български превод 1970 г.) има един любопитен за практиката на превода пасаж:

„...все пак ми се струва, че да превеждаш от един език на друг – освен ако не е от царствените езици гръцки и латински – все едно да гледаш фламандските килими откъм opakото – фигурите се виждат, но те са неясни, защото са покрити с конци, а не личат и гладкостта и багрите на лицевата страна...“ (Dimova 2000: 11).

Специфики на ономапопите в турския език

„Всички одушевени и неодушевени предмети в природата са преки или косвени източници на някакви движения или шумове. Човекът, който постоянно наблюдава тази динамика в природата, който е част от нея и притежава способността да говори, винаги се е стремил да назовава и да придаде словесна форма на названията на природните звукове и движения, които възприема чрез сетивата вкус, обоняние, слух, зрение и осезание. Тези думи, поради хармоничните и характерни звуци, които съдържат, и поради строежа си, подчинен на определени правила, винаги са привличали интереса на хората.

При назоваването на усещанията, които някои звуци и шумове създават у хората, при привеждането на тези възприятия към словесна форма, майчиният език е послужил като образец, така че тези шумове, възприети от природата, превръщайки се в думи в рамките на една система, присъща на звукотподражанията и подчинена на езиковия строеж, по този начин позволяват създаването на живи и колоритни изрази. При назоваванията звуците, идващи от динамиката в природата, и издаваните от живите същества различни шумове и звуци заемат първостепенно място. Думи за звуци, издавани от водата, като **şırıltı** (шуртене, клокочене), **fokur fokur** (звук при кипене), за гръмотевица **gök gürlemesi**, за духане на вятър като **püfür püfür** (за шума на лек хладен ветрец), за пращане на горящи предмети **cızırtı**, както и за звуци, издавани от хора, като **inleme** (стенание), **vidı vidı** (бъбрене, бърборене) или от животни и птици, като **böğürme** (мучене), **meleme** (блеене), **cıvıltı** (чуруликане) и за още много други видове движения и звуци, издавани от живи същества, са създадени от човека в стремежа му да назове наблюдаваните процеси от динамиката на природата“ (Zyulfikyay 1995: 1).

В книгата на С. Гюнеш „Türk Dili Bilgisi“ („Граматика на турския език“) са представени различни теории за произхода на езика, които подхождат към проблема от различни гледни точки: митологическа, религиозна, философска, научна. Като научни се определят теориите, назовавани подражателна (ономатопеична) (yansıma kuramı), междуметна (ünlem kuramı), трудова (iş kuramı), мимическа (mimik kuramı), и генетична (doğuşlanlık kuramı). За нас представлява интерес подражателната (ономатопеичната) теория, която според автора се основава на разбирането, че „първите думи в езика са възникнали в резултат на подражаването на звуковете, издавани от одушевени или неодушевени предмети“ (Gyunes 1997: 4).

Подобно на междуметията, и подражанията са едни от най-старите елементи на езика, идващи от възникването му, и са по-разпространени в разговорния език и при изразяването на преувеличение. Поради звуковия си строеж подражанията, както и междуметията, показват по-голямо или по-малко сходство между различни езици, например:

турски:	tiktak (часовник)	gluglu (пуйка)
френски:	tic tak	glouglou.

Според езиковеда Тахсин Бангуоглу има две групи подражателни думи.

1) **Tasvir sesleri** (sons descriptifs) (описателни звукове). Описват чрез звуковете най-вече действия и състояния, а понякога предмети. Наподобяват звука, който издава случващото се. Но има и такива, които наподобяват вида на предмета или начина на движението му. Едносрични: **çat, pat, küt** (за тежко падане на предмет или човек на земята), **cart** (звук при рязко разкъсване), **zirt pirt** (постоянно, час по час) и др. Двусрични: **çatır** (пукане, прашене, хрупкане), **patır** (тропане с крака), **fırlı** (при бъртане на предмет), **fokur, mışıl** и др.

2) **Taklit sesleri** (sons imitatifs) (подражателни звукове). Имитирайки природните звукове, се стремят да изразяват всякакви понятия. Поради това, че при тях изразяването на понятията е основано на повтарянето на природните звукове, сричковата им структура не е системна и не прилича на тази на описателните. Такива са напр. думите, наподобяващи звуковете, издавани от животни: **miyav, cırcır** (щурец), **hav hav, gitgidak, kukumav** и др. (Banguoglu 2000: 402-408).

Употреба на подражателните думи

Много названия на различни понятия за предмети са възникнали по подражателен път. Например: **baba, dede, nine, civciv, kuğu, gaga, çan**. Прилагателни: **cızbız köfte, dırdır kadın, cızır cızır ses**. Най-широка употреба имат като наречия, предимно в удвоена форма: **kıskıs gülmek, fırfır dönmek, taktak vurmak, cıvil cıvil ötmek, mışıl mışıl uyumak**.

Словообразуване от подражателни думи:

1) същ. имена: **fırıldak** (който често си сменя позицията), **gürültü, homurtu, parıltı**;

2) наречия: **hoppadak** (опала), **pattadak** (за падане), **larpadak** (при грабване);

3) прилагателни: **hortlak** (отвратителен), **çatlak** (луд, откачен), **fırlak** (щръкнал);

4) глаголи: **şakırdamak** (силно шумолене), **kımıldamak** (шаване), **gümbürdemek** (вървя шумно); **hapşırmak** (кихам), **anırmak** (рева за магаре) и др. (Banguoglu 2000: 402-408).

Последният раздел от частта „Морфология“ в книгата на Г. Гълъбов „Граматика на турския език“ е озаглавен „Междуметие“ („Nida“) и се състои от два подраздела – „Възклицания“ и „Звукоподражания“. Звукоподражанията (yansımalar) се определят като думи, които „изразяват с по-малка или по-голяма точност различни звукове от животни или предмети“. Като примери се посочват думите **hav hav** (лаенето на куче), **miyav miyav** (мяукането на котка), **vız vız** (за бръмченето на насекомо), **şır şır** (за шума от течаща вода), **dan dan** (за шума от тряскане на врата или от чукане) и др.

Отбелязва се, че „в турския език се употребяват много звукоподражателни междуметия, образувани от подражанието на даден звук, към който се прибавят сричките със съгласните **l** или **r**, като напр: **dangıl dangıl** (грубо и неуместно говорене), **paldır küldür** (за означаване на шума от търкалящ се предмет), **şakır şakır** (за шум от течаща вода), **fikir fikir** (за шум от вряща вода), **harıl harıl** (от хъркане), **mırlıl mırlıl** (от мъркане), **tingir mingir** (движа се бавно, постепенно, лека-полека/ лечка-полечка) и др.“. Посочени са и примери за образуване на съществителни имена от „звукоподражателни междуметия“: **şırıltı** (шумолене на текуща вода – от **şırıl**), **fısıltı** (шепнене – от **fıs**), **şangırtı** (шум от счупване на стъклени предмети – от **şangır**).

В труда на А. Н. Кононов „Граматика на съвременния турски литературен език“ ономатопеите се разглеждат в раздел, обособен като „Звуко-образо-подражателни думи“, където се казва, че този вид думи „...по своите лексикоморфологични признаци ясно се отличават като отделна, самостоятелна част на речта. Имат самостоятелно лексикално значение и особена морфологична структура. Те са два вида: звуко-подражателни и образо-подражателни. Звукоподражателните са словесно възпроизвеждане на различни звукови явления, които се чуват. Образо-подражателните са названия на различни зрительно-образни представи, възникващи у човека, коренни и производни думи. Коренните са изходна основа за образуването на производните“ (Kononov 1956: 368-371).

Синтактически се използват в 3 варианта: единичен, удвоен и комплексен – примери:

- единични: *Arı cız diye soku* (боу). *Şıp diye geldi* (xon);
- удвоени (повторени): **tık tık** – звукоподражание на тиктакане на часовник; **tıkır tıkır** – звукоподражание на звън на монети; **küt küt** – звукоподражание на леко почукване;
- комплексни – при тях втората дума е своеобразно подражание, отзвук (ехо) на първата: *çat çut kırmak* – чупя с трясък; *efil üfül esmek* – духам (за прохладен вятър); *apar topar getirmek* – да довлека насила; *virt zirt girmek* – влизам час по час.

Някои звукоподражателни думи, възпроизвеждайки звуци, присъщи на дадено същество или предмет, стават название за самото дадено същество, предмет или явление:

- **civciv**: 1) чуруликане, писък; 2) птиче, пиле;
- **circir**: 1) лек шум; 2) щурец; 3) бърбурец;
- **şıpşıp** – нощни пантофи;
- **takatuka** – суматоха, бъркотия;
- **cızbiz kebabı** – печено на шиш;
- **cız** – звукоподражание на цвърченето на месо при печене;
- **civil civil çocuklar** – деца птичета (деца, чуруликаци като птички)

(Копонов 1956: 368-371).

За засилване на подражателното значение тези думи се повтарят и с близки звуци, например: **paldır küldür, tangır tungur, şapur şapur** (мляс мляс) и др.

Специфики на оноματοпите в българския език

В академичната „Граматика на българския език“, т. 2 „Морфология“, са представени образни думи в раздел със заглавие „Звукоподражателни думи“, който е включен в състава на по-големия раздел „Междуметие“. Накратко е засегнат и въпросът за словообразуването на звукоподражателна основа в раздел със заглавие „Образуване на други думи от междуметия и звукоподражателни думи“. Тук се акцентира предимно върху употребяваните словообразователни наставки, както и върху извършващите се в процеса на словообразуването звукови промени, например редуване на гласни звукове: **мър мър** – мърморя, метатеза: **скръц** – **скърцам** и пр. Представените като примери новообразувани думи са глаголи (охкам, вайкам се, тропам, цъкам, кукуригам, буботя, кикотя се, бърмча, жужа, бърборя, дърдоря) и съществителни имена (трясък, грохот, кикот, тропане, цъкане, кукуригане, бърмчене, жужене). В заключение се отбелязва, че „образуваните от междуметия и звукоподражателни думи глаголи и съществителни имена запазват в по-голяма или по-малка степен образно-експресивния си характер“ (Morfolođiya 1983: 475).

Към това можем да добавим, че казаното тук се отнася за тяхната семантика и стилистика. По отношение на морфологичната им характеристика тези думи притежават всички признаци на пълнозначните думи от съответните класове – глаголи и съществителни имена.

В труда на Сидер Флорин и Сергей Влахов „Непреводимото в превода“ има част, озаглавена „Звукоподражанията и междуметията в превода“, в която четем:

„Залая куче, и то другояче, бие на чуждо,
сякаш на друг език лае“.

И. А. Гончаров, „Фрегата „Палада“

Вярно ли е, че в различни страни кучетата лаят различно? Ако наблюдението на обиколилия света И. А. Гончаров отговаря на действителността, това несъмнено говори за известна близост между звукоподражанието и реалитета – национален колорит!

Такава близост съществува, но кучетата и разликата между тях, разбира се, нямат нищо общо с това. Французинът и унгарецът, руснакът и испанецът, гъркът и полякът, ако чуят да лае едно и също куче, ще възпроизведат неговия лай различно – така, както всеки от тях е свикнал „по рождение“ да възпроизвежда дадения звук. Разликата е в националната традиция и именно това обуславя разглеждането на звукоподражанието в кръга на „непреводимите“ елементи, без да ги смятаме за реалии.

Наред с чисто съдържателната страна (ако приемем, че звукоподражанията притежават такава), тези думи имат и конотативно значение, част от което представлява национален колорит. Петелът само за говорещия на английски пее *кок-а-дудъл-ду*, само за българина *кукуругу*. Едно малко съпоставяне на подобни звукоподражания ще даде ясна представа за тези национални отлики¹⁰.

Език	Пеене на петел	Кучешки лай
английски	кок-а-дудъл-ду	бау-уау, ууф-ууф
български	кукуругу	бау-бау
гръцки	кукуруко	гав-гав
естонски	кукулеегу (кикерикии)	аухх
испански	кикирики	гуау-гуау
италиански	киккерикю	бау-бау
литовски	кака рйеку	ау-ау
немски	кикерики	вау-вау
полски	кукуруку	хау-хау
румънски	кукуругу	бау-бау (хам-хам)
руски	кукареку	гав-гав
унгарски	кукуреку	вау-вау
френски	кокорико	ау-ау
чешки	кикирики	хаф-хаф
шведски	кукелику	вув-вув
японски	кокекокко	ван-ван

Като имаме предвид, че това са именно звукоподражания, които трябва да влязат в общата тъкан на превеждания текст съвсем естествено, за да създадат същия ефект, както на изходния език, най-правилно ще е да пренебрегнем националния колорит и да предпочетем замяната, т. е. заместването със съответни еквиваленти или аналози на преводния език, които понякога може да се окажат много различни по звучене. Да вземем примера с подражанието на „рязък, силен звук, шум, предизвикан от удар, изстрел“ (МАС):

¹⁰ Повечето данни за виковете на различните животни са събрани от разноезичните делегати на III конгрес на МАПРЯЛ (Международна асоциация на преподавателите по руски език и литература) във Варшава; авторите изказват сърдечна благодарност на колегите, които любезно възпроизвеждаха на родните си езици звукоподражанията, които им бяха поискани.

руски – <i>трах!</i>	китайски – <i>дун!</i>
английски – <i>бянг!</i>	немски – <i>бумс!</i>
български – <i>бум!</i>	румънски – <i>бам!</i>
испански – <i>трас!</i>	френски – <i>влан!</i>

Или щракането на ножици:

руски – <i>чик-чик!</i>	немски – <i>клип-кляп!</i>
български – <i>кръц-кръц!</i>	английски – <i>сний-сний!</i>

Когато говорим специално за междуметия в художествения превод, независимо от всички други класификации по външните им признаци, и тях, както звукоподражанията, можем да разделим на две групи:

1) междуметия, обичайни за дадена езикова общност.

2) индивидуални междуметия, представляващи речеви характеристики на отделен персонаж или собствени авторски неологизми.

Първите в повечето случаи могат да се преведат с функционални еквиваленти. Ето пример:

англ. – <i>ауч!</i>	рум. – <i>аулеу!</i>
бълг. – <i>олеле!</i>	рус. – <i>ой!</i>
исп. – <i>ау-ау-ау!</i>	тур. – <i>вай!</i>
нем. – <i>ау!</i>	фр. – <i>ай-ай!</i>

(Florin, Vlahov 1990: 265)

Същност и особености на оноματοпееите от извадените примери

А. Семантична класификация:

а) звукоподражателни думи, наподобяващи звуци и шумове, възприемани чрез слуха, например: **fikirdamak** (смея се игриво), **höpürdetmek** (сърбам), **hıçkırık** (хлипане);

б) образоподражателни думи, изразяващи образно форми и движения, възприемани чрез зрението, например: **kıvır kıvır** (къдрав), **kırış kırış** (сбръчкан), **apar topar** (набързо);

в) думи, способни да изразяват едновременно и звук и образ според контекста, например: **dırılı** (дърляне), **carcurt etmek** (разправям врели некипели; перча се), **üfürmek** (разпалвам жар чрез духане).

Б. Структурно-морфологична класификация:

а) първични (аморфни) оноματοпееи, например: **pırl pırl** (блестящ; изкрещ), **fos (fos ki fos** – от лошо по-лошо), **hık mık** (етmek) (хъката-мъката);

б) производни думи, образувани от подражателни корени, например: **fıslamak** (изсъсквам), **pırdamak** (мърдам), **fııldamak** (шепна);

в) съставни думи и изрази, съдържащи оноματοпееи, например: **hop hop hoplamak** (подскачам), **bas bas bağırarak** (викам с цяло гърло), **tiril tiril titremek** (треперя като лист).

В. Морфолого-синтактична класификация:

а) думи с морфологични признаци на глаголи и синтактичните им функции, например: **horlamak** (хъркам), **uğuldamak** (буча), **gürlemek** (говоря гръмогласно; гърмя);

б) думи с морфологични признаци на съществителни имена и синтактичните им функции, например: **virt zirt** (това-онова), **vinilti** (свистене), **homurtu** (ропот; ръмжене);

в) аморфни думи, чиято принадлежност към определена част на речта се определя според службата им в изречението:

1) прилагателни имена – определения и именни сказуеми, например: **kütür kütür** (хрупкав), **civil civil** (жизнерадостен), **fikir fikir** (игрив);

2) наречия – обстоятелствени пояснения, например: **mırl mırl (konuşmak)** (шепнешком), **zangır zangır (titremek)** (дрънчейки), **kıskıvrak (yakalamak)** (хващам здраво);

3) междуметия, например: **hâşa hâşa!** (да ме прощава Аллах!), **tuh!** (пу!; тух!), **çüş!** (чакай!);

Заклучение

Резултатите от този труд показват колко често употребявани, но и колко трудни за превод думи са ономатопеите. Разнообразието на техните форми и синтактични служби е огромно. Има няколко ономатопеи в турския език, които се използват толкова много, че почти са се автоматизирали в речта и не представляват кой знае какво предизвикателство за преводача, като например **pırl pırl, hüngür hüngür, horlamak, mırıldanmak** и т. н., но има и такива, които са по-редки и многозначни според контекста, които затрудняват преводача. Например **aftos piyos (işe yaramaz, yararsız, değersiz), fos, uğuldamak, vinilti** и др. Понякога не е възможно при превода напълно да се спазва съответствието между частите на речта в двата езика и се налага да се извършват граматични замествания. В повечето случаи на български се намира еквивалент на дадената турска ономатопея, но понякога е необходимо да се приложи описателен или фразеологичен превод, за да се предаде търсеното значение. Тези думи придават характерност и колорит на героите, както и показват стила на самия автор, затова е добре те да бъдат изследвани, да се прилагат нужните знания, за да могат да бъдат добре преведени.

ЛИТЕРАТУРА

Banguoğlu 2000: Banguoğlu, T. Türkçenin Grameri, 6. Baskı, Ankara, TDK, Ankara: Üniversitesi Basımevi.

Dimova 2000: Dimova, A. Uvod v teorijata na prevoda. Shumen: Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin preslavski [Димова, А. Увод в теорията на превода. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин преславски“].

Ergin 1998: Ergin, M. Üniversiteler İçin Türk Dili, İstanbul, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım.

Galabov 1964: Galabov, G. Gramatika na turskiya ezik. Sofia: Nauka i izkustvo [Гълъбов, Г. Граматика на турския език. София: Наука и изкуство].

Gyunesht 1997: Gyunesht, S. Türk Dili Bilgisi. İzmir.

Kononov 1956: Kononov, A. N. Gramatika sovremennogo turetskogo literaturnogo yazyka. Moskva-Leningrad: Izdatelstvo Akademii nauk SSSR [Кононов, А. Н. Граматика современного турецкого литературного языка. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР].

- Korkmaz 2003:** Korkmaz, Z. Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi). Ankara, TDK.
- Morfologiya 1983:** Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Tom II. Morfologiya. Sofia: Izdatelstvo na BAN [Граматика на съвременния български книжовен език. Том II. Морфология. София: Издателство на БАН].
- Nitsolova 2008:** Nitsolova, R. Balgarska gramatika. Morfologiya. Sofia: Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski" [Ницолова, Р. Българска граматика. Морфология. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“].
- Vaseva 1982:** Vaseva, I. Teoriya i praktika na prevoda. Sofia: Nauka i izkustvo [Васева, И. Теория и практика на превода. София: Наука и изкуство].
- Vatov 1997:** Vatov, V. Leksicheska i foneticheska semantichna karakteristika na zvukopodravatelните думи v balgarskiya ezik. Avtoreferat na disertatsiya za prisazhdane na nauchnata stepen "kandidat na filologicheskите науки", Veliko Tarnovo [Вътов, В. Лексическа и фонетическа семантична характеристика на звукоподражателните думи в българския език. Автореферат на дисертация за присъждане на научната степен „кандидат на филологическите науки“, Велико Търново].
- Vlahov, Florin 1990:** Vlahov, S., S. Florin. Nprevodimото v prevoda. Sofia: Nauka i izkustvo [Влахов, С., С. Флорин. Непреводимото в превода. София: Наука и изкуство].
- Zülfikar 1995:** Zülfikar, H. Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler. TDK Yayınları: 628, Ankara.

Използвани речници:

- Ahmanova 1966:** Ahmanova, O. S. Slovar lingvistichestkih terminov. Moskva: Sovetskaya Entsiklopediya [Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Советская Энциклопедия].
- Dobrev 2009:** Dobrev, I. Akademichen tursko-balgarski rechnik. Sofia: Riva [Добрев, И. Академичен турско-български речник. София: Рива].
- Püsküllüoğlu 2004:** Püsküllüoğlu, A. Türkçenin Argo Sözlüğü. Eklі 2. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- TDK 2005:** Türkçe Sözlük, 10. Baskı, Ankara.
- Vanchev, Galabov, Klasov, Popov, Shanov. 1962:** Vanchev, N., G. Galabov, G. Klasov, T. Popov, V. Shanov. Tursko-balgarski rechnik. Sofia: Nauka i izkustvo [Ванчев, Н., Г. Гълъбов, Г. Класов, Т. Попов, В. Шанов. Турско-български речник. София: Наука и изкуство].

Източници на екскерпираните примери:

- Kemal 1958:** Kemal, O. Vukuat Var. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Kemal 1972:** Kemal, O. Hanımın Çifliği. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Kemal 2011:** Kemal, O. Gospodarkata. Sofia: Hermes [Кемал, О. Господарката. София: Хермес].
- Kemal 2011a:** Kemal, O. Proizshestvieto. Sofia: Hermes [Кемал, О. Произшествието. София: Хермес].